

MODERNIZACJA BIBLIOTEK ŁÓDZKICH SZKÓŁ WYŻSZYCH

Wstęp

Określenie budownictwo biblioteczne jest pojęciem bardzo obszernym. Obejmuje zarówno nowe inwestycje, jak i adaptację do celów bibliotecznych obiektów o innym przeznaczeniu pierwotnym. Architektura budynku jest jednym z czynników świadczących o atrakcyjności biblioteki [Konieczna, 2009, s. 21]. Jest równie ważna jak zasobność zbiorów, jakość usług, nowoczesne technologie informacyjne, działalność kulturalna placówki, lokalizacja, inspirująca atmosfera, komfort przebywania oraz kompetentny i przyjazny personel. Dobrze zaplanowana i urządzona przestrzeń biblioteczna zachęca użytkowników do częstych odwiedzin. We współczesnym świecie pojawiają się nowe funkcje biblioteki. Przestaje ona być wyłącznie magazynem książek, a staje się miejscem pracy oraz aktywności kulturalnej i społecznej jej użytkowników. Dlatego w projektowaniu przestrzeni bibliotecznych nowych lub modernizowanych budynków należy wydzielić strefy dla użytkowników, zarówno typowo biblioteczne, jak i „niebiblioteczne”. Potrzebne jest zróżnicowanie poszczególnych pomieszczeń tak, by obok tradycyjnych czytelni istniały pokoje do pracy indywidualnej i zespołowej. Biblioteka powinna zapewnić użytkownikowi optymalne warunki do pracy, gwarantując wygodne, ergonomiczne meble i oświetlenie dostosowane do nauki. Coraz częściej zaciera się granica między strefą czytelni, a powierzchnią magazynową. Użytkownicy mają zapewniony wolny dostęp do półek, stanowiska czytelnicze rozmieszczone są swobodnie między regałami z książkami. Rozwój technologii informacyjnych pociąga za sobą zmiany stylu uczenia się. Studenci do biblioteki zamiast zeszytów i długopisów przynoszą laptopy lub noteboki. Do efektywnej nauki potrzebują dostępu do gniazdek elektrycznych

i bezprzewodowego Internetu. Zmusza to projektantów do szukania nowych rozwiązań organizacji przestrzeni bibliotecznej. Coraz częściej obok typowych mebli bibliotecznych pojawiają się kanapy i pufy, które oprócz wygody zapewniają przyjazną atmosferę. Użytkownicy mogą czuć się swobodniej, gdy wolno im przestawiać lekkie pufy w dowolne miejsca. W przestrzeni społecznej biblioteki natomiast obok restauracji coraz bardziej popularne stają się miejsca przeznaczone na małe galerie sztuki oraz pomieszczenia, w których czytelnicy mogą wypoczywać.

Istotnym elementem projektu przestrzeni bibliotecznej jest dostosowanie klimatu wnętrza do działalności organizacji. Biblioteka akademicka jako integralna część uczelni powinna kojarzyć się z solidnością i spokojem [Zych, 2009, s. 327]. Dlatego istotną sprawą jest dobór dominującego koloru wyposażenia i ścian. Ma to poważny wpływ na wizerunek instytucji. Wrażenie ekspansywności można wywołać dzięki wykorzystaniu barw jaskrawych i zdecydowanych, wrażenie zrównowżenia i spokoju natomiast dają barwy pastelowe [Zych, 2009, s. 326]. Każdy kolor ma określony potencjał pobudzający emocje. Kolory o długiej fali, takie jak czerwony, pomarańczowy i żółty silniej wpływają na człowieka niż kolory o krótkiej fali, takie jak zielony i niebieski. Podobnie kolory zwane neutralnymi, jak brąz i szary, także mają niską wartość pobudzeniową. Tak zwane kolory krańcowe – biel i czern – odznaczają się właściwościami hamującymi emocje [Kuśnierski, 1996, s. 145]. Dopasowanie właściwego koloru wystroju biblioteki w znaczący sposób wpływa na przyjazną atmosferę i wywołuje nastrój sprzyjający pracy naukowej.

Modernizacja dawnych fabryk na cele biblioteczne jest poważnym przedsięwzięciem, wymagającym ogromnych nakładów sił i środków finansowych. Dużym problemem technicznym jest konserwacja cegły, wymiana stolarki okiennej, docieplenie, tynkowanie i malowanie elewacji. Stare budynki fabryczne są wrażliwe na wszelkie ingerencje, stąd konieczność wypracowania kompromisu między odnową wartości kulturowych a społeczną użytkowością zabytków [Walczak, 2010, s. 86–87]. Twórcy projektów adaptacyjnych starają się zwykle zachować oryginalną bryłę zabytkowych budynków, wnętrza zaś dostosowują do nowych celów. Dlatego ogromne przestrzenie byłych hal produkcyjnych są dzielone na mniejsze pomieszczenia, w których lokuje się czytelnie i pracownie biblioteczne.

W artykule przedstawiono adaptację dawnych fabryk na przykładzie dwóch bibliotek łódzkich szkół wyższych: Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej i Politechniki Łódzkiej. Budynki te po gruntownej przebudowie idealnie sprawdziły się w realizacji celów bibliotecznych. Dla porównania omówiono także nowy gmach Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego, stanowiący przykład projektu rozbudowy budynku dwudziestowiecznego. Twórcy projektu nowego gmachu uniwersyteckiej księżnicy mieli o wiele trudniejsze zadanie, niż autorzy budynku wolnostojącego. Wyzwaniem było wizualne i funkcjonalne połączenie architektury tradycyjnej z wymaganiami XXI w.

W przygotowaniu artykułu wykorzystano metodę badań literaturowych oraz obserwacji własnej.

Biblioteka Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej

Biblioteka Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w obecnej siedzibie funkcjonuje od roku 2004. Gdy powstawała w 1996 r. ulokowano ją w niewielkim pomieszczeniu na drugim piętrze budynku A przy ulicy Rewolucji 1905 r. nr 64. W 1999 r. zbiory przeniesiono do budynku D, gdzie wraz z magazynem na parterze i czytelnia na pierwszym piętrze Biblioteka zajęła powierzchnię około 160 m². W tym miejscu działała do 2004 r., kiedy została przeniesiona do zrewitalizowanej Fabryki WYROBÓW WEŁNIANYCH JAKUBA KESTENBERGA, który w 1864 r. założył małą ręczną tkalnię wełny. W latach osiemdziesiątych XIX w. zakład zmechanizowano; początkowo produkowano chustki półwełniane, później rozszerzono asortyment o flanele i inne tkaniny wełniane. Przed 1900 r. uruchomiono przędzalnię bawełny, a w 1913 r. zakłady przekształcono w spółkę akcyjną pod nazwą Towarzystwo Akcyjne Manufaktury Bawełnianej Jakuba Kestenberg. W okresie międzywojennym spółka miała przędzalnię i tkalnię bawełny, farbiarnię i wykańczalnię tkanin. Usytuowane one były u zbiegu ulic Nowotargowej (obecnie S. Sterlinga) i Cegielnianej (obecnie S. Jaracza). Spółka wydierżawiała część fabryki Przędzalni Bawełny Henryka Kutnera i Tkalni Chaima M. Zylbera, co jednak nie uchroniło firmy od upadłości. W 1935 r. na licytacji przedsiębiorstwo kupił Naum Eitingon. W okresie okupacji mieściła się tutaj firma obuwnicza, która przetrwała do 1946 r. Później utworzono Łódzkie Zakłady Przemysłu Odzieżowego (od 1952 r. im. Małgorzaty Fornalskiej), przemianowane na Zakłady Przemysłu Odzieżowego „Emfor” S.A. [Historia, 2013]. Obecnie dawne hale fabryczne zostały zamienione w komfortowe wnętrza biblioteczne, o łącznej powierzchni użytkowej ponad 2000 m², zlokalizowane na trzech kondygnacjach (il. 1). Zachowano oryginalne części budynku: ceglany sufit, drewniany strop i filary podtrzymujące konstrukcję (il. 2). W aranżacji wnętrza wykorzystano ciekawe połączenie kolorystyczne spokojnej szarości i pobudzającej czerwieni. Oświetlenie jest oryginalne i bardzo praktyczne. Poza podwieszanymi pod sufitem świetlówkami, dającymi jednolite, rozproszone światło, nad stołami zawieszono lampy ze światłem punktowym. Mogą one być włączane samodzielnie przez czytelników w zależności od ich indywidualnych potrzeb i preferencji. Na pierwszym i drugim piętrze budynku użytkownicy mają zapewniony wolny dostęp do półek z książkami (il. 3 i 4). Na parterze mieści się wypożyczalnia oraz magazyn zamknięty.

Biblioteka AHE jest doskonałym przykładem przestrzeni społecznej. Są w niej organizowane wystawy studentów i pracowników Wydziału Artystycznego. Na ścianach zainstalowano antyramy, w których jest prezentowana stała wystawa *Nauczanie przez projekty i problemy*. Miała tutaj miej-

sce m.in. ekspozycja zdjęć Grzegorza Kołodki *Wędrujący Świat*. Poza tym w Bibliotece są organizowane konferencje, wieczory autorskie, zajęcia ze studentami. We współpracy z Fundacją ABC Cała Polska Czyta Dzieciom organizowano głośne czytanie dla uczniów najmłodszych klas łódzkich szkół podstawowych oraz placówek opiekuńczo-wychowawczych. W tym samym skrzydle budynku co Biblioteka mieści się Galeria Biblioteka – miejsce ciekawych wystaw i happeningów [Kowalska i Mikołajuk, 2011, s. 163–165].

II. 1. Remont budynku Biblioteki AHE. Źródło: Archiwum AHE

II. 2. Budynek Biblioteki AHE po remoncie. Fot. M. Kowalska

II. 3. Wolny dostęp w Bibliotece AHE (I piętro). Fot. M. Kowalska

II. 4. Wolny dostęp w Bibliotece AHE (II piętro). Fot. M. Kowalska

Biblioteka Politechniki Łódzkiej

Biblioteka Politechniki Łódzkiej mieści się przy ul. Wólczańskiej 223 w dawnym magazynie Towarzystwa Aukcyjnego Wyrobów Wełnianych Fryderyka Wilhelma Schweikerta. Pięciokondygnacyjny budynek wzniesiony został około roku 1910 z przeznaczeniem na skład dla wielowydziałowej fabryki, której główny obiekt powstał na posesji przy ul. Wólczańskiej 215. Mieściły się w nim wszystkie oddziały produkcyjne – przędzalnia, tkalnia i wykańczalnia. Budynek składu fabrycznego przy ul. Wólczańskiej 223 zbudowano na planie prostokąta. Według wstępnych założeń naniesionych ręcznie na plan z 1908 r., magazyn miał mieć 21 metrów szerokości i ok. 43 metry długości. Rozbudowano go w 1913 r. pod nadzorem architekta Szymona Nebelskiego. Budynek został wówczas wydłużony od strony wschodniej o prawie 18 metrów. Ponadto w północno-wschodni narożnik wbudowano wieżę komunikacyjną. Na jej szczycie umieszczono zbiornik z wodą umocowany na wspornikach. Wieża miała głównie przeznaczenie komunikacyjne i znajdowały się w niej trójbiegowe schody. Obiekt w formie jednorodnej bryły pozbawiony był detali architektonicznych. Po II wojnie światowej budynek uznano za własność niemiecką i znacjonalizowano. Z fabryki wywieziono do Wiednia część maszyn. W 1946 r. powstała Łódzka Fabryka Wyrobów Gumowych, która od 1949 r. specjalizowała się w produkcji wszelkiego rodzaju obuwia wyjściowego [Wystawa, 2013].

Budynek pofabryczny został zakupiony przez Politechnikę Łódzką w 1996 r., natomiast Biblioteka wprowadziła się do niego w 2002 r., po kilkuletnim remoncie, podczas którego całkowicie zmieniono wnętrze obiektu (il. 5). Zachowano oryginalną bryłę budynku, zmniejszono rozmiary okien i dobudowano wejście (il. 6). Biblioteka zajmuje cztery kondygnacje o łącznej powierzchni 9300 m². We wnętrzu dominuje zieleń – dominujący kolor zarówno ścian, jak i mebli. Ta barwa o niskim potencjale wywoływania emocji doskonale sprawdza się w bibliotece, tworząc miłą nastrój i przyjazną atmosferę. Znakomitą dopełnieniem wystroju są rośliny doniczkowe i akwarium, ustawione w czytelni. Rozproszone światło padające z podwieszonych pod sufitem świetlówek jest dostatecznie silne i jednolite w całym polu widzenia. Na parterze Biblioteki umieszczono czytelnię czasopism, szatnię oraz pokój o nazwie „Luzik”, w którym czytelnicy mogą swobodnie usiąść, korzystać z laptopów i książek. Jest to miejsce bardzo popularne i chętnie odwiedzane przez studentów. Na pierwszym piętrze budynku znajduje się wypożyczalnia miejscowa, magazyn i wypożyczalnia międzybiblioteczna. Od 2007 r. w dawnych pomieszczeniach katalogu kartkowego swoją siedzibę ma Galeria Biblio-Art (il. 7). Prezentowane są w niej prace plastyczne studentów PŁ, ASP, PWSFTviT oraz fotografie i obrazy pracowników PŁ. Każdego roku odbywa się w niej sześć lub siedem wystaw. W ciągu sześciu lat istnienia zaprezentowano ponad trzydzieści ekspozycji. Otwarcia każdej z nich towa-

Il. 5. Budynek Biblioteki PŁ przed remontem. Źródło: Archiwum PŁ

Il. 6. Budynek Biblioteki PŁ po remoncie. Fot. M. Kowalska

Il. 7. *Galeria Biblio-Art* w Bibliotece PŁ. Fot. M. Kowalska

Il. 8. Kręcone schody w Bibliotece PŁ. Fot. M. Kowalska

rzyszył wernisaż, prelekcja, a czasem także pokaz filmu tematycznie związanego z prezentowaną kolekcją. Piętro drugie Biblioteki zajmuje magazyn otwarty z wolnym dostępem do półek dla czytelników oraz centrum WIKAMP, które uzupełnia istniejące na Politechnice Łódzkiej systemy obsługi studentów o funkcjonalności wspierania kształcenia poprzez nauczanie hybrydowe. Oba poziomy połączone są odnowionymi kręconymi schodami (il. 8).

Na trzecim znajdują się – czytelnia główna, ośrodek informacji patentowej wraz z czytelnią, oddział informacji naukowej oraz sala dydaktyczna.

Biblioteka PŁ jest organizatorem wielu imprez naukowych i kulturalnych. Obok wspomnianych wystaw w jej gmachu odbywają się prezentacje i warsztaty w ramach corocznego Festiwalu Nauki, spotkania integracyjne bibliotekarzy Politechniki Łódzkiej, którym towarzyszy seminarium naukowe oraz Drzwi Otwarte – spotkania dla maturzystów zainteresowanych studium w uczelni technicznej. Co dwa lata w Bibliotece organizowane są konferencje naukowe poświęcone problemom bibliotekarstwa akademickiego i zmian zachodzących w tym środowisku. Bibliotekę PŁ można uznać za wzorcowy przykład placówki akademickiej, pełniącej funkcję naukową, kulturalną i popularyzatorską [Kowalska i Mikołajuk, 2011, s. 165–167].

Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego

W odmiennej sytuacji znalazła się Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego, której nowy budynek oddany do użytku w 2006 r. nie wpisuje się w nurt rewitalizacji dawnych fabryk, ale stanowi nowy trend w polskim budownictwie bibliotecznym w XXI w. Twórcy projektu, architekci Andrzej i Iwona Pietkiewiczowie, musieli sprostać zupełnie innym wyzwaniom. Nowa siedziba przy ulicy Matejki 32/38 stanowi naturalne przedłużenie budynku powstałego w 1960 r. (il. 9). Rozbudowa dawnej Biblioteki od strony wschodniej wymagała zachowania identycznej wysokości kondygnacji, aby zapewnić ciągi komunikacyjne między obiema częściami. Podstawowym założeniem projektu była zmiana dotychczasowej organizacji udostępniania, czyli wprowadzenie wolnego dostępu do zbiorów (il. 10).

Il. 9. Budowa nowego gmachu BUŁ. Źródło: Archiwum BUŁ

Il. 10. Dwa budynki BUŁ. Fot. M. Kowalska

Dobudowana część budynku składa się z sześciu kondygnacji, które mogą pomieścić 1250 tys. woluminów. Plan przewiduje wolny dostęp do 700 tys. tomów, obecnie w tej formie udostępnia się ok. 200 tys. książek [Andrzejewski, 2005, s. 10–11].

W piwnicach, czyli na poziomie minus 1 znajdują się magazyny zwarte i skarbiec; na parterze – szatnia, portiernia i stanowiska kontroli czytelników. Na tym samym poziomie udostępniono czytelnikom punkt informacyjny – Informatorium oraz stanowiska komputerowe z dostępem do katalogu OPAC. Pozwala to użytkownikom szybko uzyskać informacje na temat poszukiwanych źródeł i uwalnia od trudności błędzenia po rozległym gmachu. W Informatorium dyżurują bibliotekarze, udzielający fachowej informacji. Na parterze znajduje się również Wypożyczalnia oraz księgozbiór dydaktyczny z wolnym dostępem do półek. Wypożyczalnia zajmuje się nie tylko udostępnianiem książek, ale również prowadzi rejestrację czytelników. W holu między Wypożyczalnią a Informatorium zainstalowano 30 stanowisk komputerowych, które zapewniają dostęp do katalogu OPAC.

Na uwagę zasługuje również przestrzeń „niebiblioteczna” – bufet oraz wygodne sofy do siedzenia w holu – miejsce spotkań towarzyskich. Powierzchnia holu wykorzystywana jest natomiast jako galeria, stanowi bowiem doskonałe miejsce dla wystaw. Usytuowane tu nowoczesne, przeszklone windy doskonale wkomponowane są w wystrój wnętrza biblioteki (il. 12).

Na poziomach od pierwszego do czwartego nowego budynku Biblioteki znajdują się przestrzenie magazynowo-czytelnicze, w których zbiory ustawiono w działach według klasyfikacji Biblioteki Kongresu (KBK). Czytelnik ma zapewniony wolny dostęp do półek, a na każdym piętrze działa punkt informacji wizualnej, ułatwiający poruszanie się między regałami i odnaj-

II. 11. Wolny dostęp. Fot. M. Kowalska

II. 12. Windy w nowym gmachu BUL.
Fot. M. Kowalska

dywanie poszukiwanych książek. Przejrzysty system informacji graficznej składa się ze schematu rozmieszczenia księgozbioru na piętrze, oznaczeń poszczególnych grup, działów, poddziałów, opisów zawartości regałów i konkretnych półek. Wszystkie regały posiadają oświetlenie wyposażone w czujniki ruchu. Na każdym piętrze znajduje się stanowisko pracy bibliotekarza dziedzinowego, samoobsługowe stanowiska wypożyczeń, kserokopiarki i komputery z dostępem do Internetu. Powierzchnia jest zróżnicowana, wydzielono na niej pomieszczenia do pracy zespołowej oraz sale do pracy indywidualnej. Zbiory w wolnym dostępie rozmieszczone zostały według dziedzin wiedzy. Na parterze znajduje się księgozbiór dydaktyczny, uwzględniający podręczniki, skrypty akademickie oraz lektury obowiązkowe dla wszystkich kierunków na Uniwersytecie Łódzkim. Niektóre tytuły gromadzone są w wielu egzemplarzach. Dla każdego podręcznika stworzono jednoegzemplarzowe archiwum – są to książki, z których można korzystać wyłącznie na miejscu, bez możliwości wypożyczenia na zewnątrz. Zostały oznaczone czerwonymi naklejkami, umieszczonymi na grzbiecie. Naklejkami takimi oznakowano wszystkie zbiory udostępniane w wolnym dostępie tylko na miejscu. Książki przeznaczone do wypożyczeń na zewnątrz oznaczone zostały paskiem niebieskim.

Na pierwszym piętrze w wolnym dostępie znajdują się książki z takich dziedzin, jak: dzieła o treści ogólnej, oświata, edukacja, muzyka, sztuki piękne, język i literatura, nauka o książce, bibliografie i bibliotekoznawstwo. Drugie piętro obejmuje: nauki polityczne i prawo oraz Czytelnię z księgozbiorem historycznym, w której zgromadzono książki z zakresu historii i nauk pomocniczych historii. Na piętrze trzecim czytelnicy odnajdą książki poświęcone ekonomii, marketingowi, zarządzaniu oraz naukom społecznym. Na

piętrze czwartym – księgozbiór z dziedziny filozofii, logiki, psychologii, estetyki, etyki, religioznawstwa, geografii, antropologii, sportu, nauk ścisłych, przyrodniczych, medycyny, rolnictwa, techniki, wojskowości i żeglugi.

Na każdym piętrze w wolnym dostępie znajduje się kilkadziesiąt stanowisk pracy dla czytelników. Istnieje możliwość korzystania z Internetu z komputerów bibliotecznych oraz własnych (il. 11).

Il. 13. Wystawa w BUŁ. Fot. M. Kowalska

Il. 14. Wystawa w BUŁ. Źródło: Archiwum BUŁ

W nowej technologii udostępniania zbiorów ważna jest kontrola wypożyczeń, ochrona oraz zabezpieczenie przed kradzieżą. W nowym budynku Biblioteki Uniwersyteckiej wprowadzono nowoczesny system technologii radiowej RFID (Radio Frequency Identification) – połączony z komputerowym systemem bibliotecznym. W skład systemu RFID wchodzi: bramki, stacjonarne i przenośne czytniki, urządzenia do samodzielnego wypożyczania (Self-Check) oraz wrzutnia do samodzielnego zwrotu wypożyczonych książek.

Każda publikacja ma umieszczony wewnątrz chip z zakodowaną metryką, w której znajdują się następujące dane: sygnatura KBK, numer inwentarza, nazwisko autora, tytuł książki i rok wydania. System RFID nie tylko chroni książki przed kradzieżą, ale również przyspiesza ich wypożyczanie. Czynność ta, trwająca kilka sekund, sprowadza się do umieszczenia przeznaczonego do wypożyczenia egzemplarza na pulpicie, w którym znajduje się urządzenie odczytujące dane zakodowane w chipie. System RFID ułatwia również przeprowadzanie skontrum. Do sprawdzania liczby i ustawienia książek na półkach służy specjalny czytnik.

Wnętrza Biblioteki utrzymane zostały w spokojnych tonacjach: szarości, beżu i granacie. Oświetlają je świetlówki, umieszczone w suficie. Dodatkowe udogodnienie dla użytkowników stanowi podświetlenie regałów z książkami. Dzięki zamontowanym w nich fotokomórkom, świetlówki uruchamiają się pod wpływem ruchu.

Stanowiska dla czytelników rozmieszczono przy oknach, tak aby wykorzystać naturalne oświetlenie. Dla studentów, którzy w trakcie nauki wolą swobodnie się przemieszczać, przygotowano praktyczne, lekkie pufy. Na wygodnych siedziskach czytelnicy mogą przyjąć luźną pozycję podczas czytania książek czy korzystania z przenośnych komputerów. Istotne jest również to, że w razie potrzeby łatwo jest przesunąć puf w miejsce z dostępem do zasilania elektrycznego.

Nowy gmach Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego jest miejscem wielu wystaw aranżowanych zarówno w holu, jak i w galeriach na trzech piętrach (il. 13 i 14). W ciągu siedmiu lat funkcjonowania Biblioteki zorganizowano ponad osiemdziesiąt ekspozycji, przygotowanych przez pracowników Oddziału Informacji Naukowej, a także inne instytucje. Z okazji Roku Fryderyka Chopina w 2010 r. powstała wystawa pt. *Tam gdzie pozostały nuty Chopina*, którą połączono z prelekcją Małgorzaty Grajter z Akademii Muzycznej w Łodzi. *Kolekcja „Polska książka artystyczna z przełomu XX i XXI wieku”* to tytuł dwóch ekspozycji: w 2009 r. i 2010 r., przygotowanych przez Jadwigę i Pawła Tryzno z Muzeum Książki Artystycznej w Łodzi. W 2010 r. w BUŁ można było oglądać ekspozycję *Tu Polskie Radio 1925–2010*, zorganizowaną z okazji 85-lecia Polskiego Radia. W 2011 r. natomiast BUŁ gościła ekspozycję powstałą dzięki współpracy Uniwersytetu Łódzkiego z Fundacją im. Friedricha Eberta a połączoną z seminarium pt. *Willy Brandt i Polska. Przewyciężenie podziału Europy*. W 2010

r. z okazji 65. rocznicy istnienia Uniwersytetu Łódzkiego przygotowano wystawę pt. *Architektura zabytkowa Uniwersytetu Łódzkiego* oraz spotkanie z Karoliną Kołodziej i Maciejem Kronenbergiem – autorami książki *Zabytkowe przestrzenie Uniwersytetu Łódzkiego*. W pamięci miasta dobrze i mocno zapisały się szczególnie dwie ekspozycje: *150 lat drukarstwa łódzkiego – początki 1860–1918* oraz *Kadrowana rzeczywistość / rozrysowana wyobraźnia* – zapowiedź XXI Międzynarodowego Festiwalu Komiksu i Gier. Kolejna wystawa to *Tam gdzie powietrze wibruje mantrą*, zorganizowana przez Fundację Stupa House w Łodzi, w ramach 1. Festiwalu Kultury Buddyjskiej pt. *Przestrzeń umysłu*. Dużym zainteresowaniem cieszyła się też wystawa poświęcona francuskiej pieśniarce Edith Piaf w 50. rocznicę jej śmierci. Zaprezentowano na niej książki, czasopisma i fotografie ilustrujące karierę artystyczną Piaf.

Obie sale konferencyjne znajdujące się na terenie Biblioteki są dobrze przystosowane do wydarzeń o różnym charakterze – ich przyjazny charakter zachęca do uczestnictwa w spotkaniach autorskich, seminariach i konferencjach naukowych. W ubiegłych latach odbyło się kilka interesujących spotkań, m.in. z Wojciechem Góreckim autorem *Toastu za przodków* (zorganizowane przez redakcję „Tygła Kultury”), z Arturem Przybysławskim, autorem książki *Pustka jest radością czyli filozofia buddyjska z przymrużeniem (trzeciego) oka*, z Leonem Sikorskim autorem publikacji *Opowieści bałódzkie*, z Alicją Mazan-Mazurkiewicz na temat jej dwóch tomików poetyckich: *Chropawe głoski* i *Z Teresą*. W październiku 2010 r. odbyło się pierwsze spotkanie z cyklu Open Access, a raz w miesiącu sala konferencyjna gromadzi pracowników BUŁ i bibliotek zakładowych w ramach spotkań naukowo-informacyjnych organizowanych przez Oddział Informacji Naukowej Biblioteki.

W ciągu roku akademickiego w salach konferencyjnych prowadzone są szkolenia biblioteczne dla studentów UŁ oraz szkolenia popularyzujące elektroniczne bazy danych. Często gośćmi Biblioteki są uczniowie szkół średnich, którzy poznają zasady korzystania z książnicy oraz podziwiają jej nowoczesną architekturę.

Zakończenie

Nowy trend w budownictwie bibliotecznym zakłada wygospodarowanie przestrzeni dla aktywności społecznej, gdzie ludzie spotykają się dobrowolnie, nieformalnie, bardziej lub mniej regularnie. Miejsce takie powinno być bezpłatne i łatwo dostępne a także przyjazne, wygodne i estetyczne – jego zadaniem jest bowiem stwarzanie optymalnych warunków do przebywania w nim.

Biblioteka idealnie wpisuje się w pojęcie przestrzeni społecznej, ze względu na taką działalność jak praca, komunikowanie, studiowanie. Otwarty dostęp do zbiorów, możliwość komunikacji w grupie czytelników oraz kontaktów z bibliotekarzami, zmiany w koncepcji architektonicz-

nej bibliotek, a także nowe rozwiązania pomieszczeń sprawiły, że biblioteka wpływa na istnienie więzi społecznych, towarzyskich i kulturalnych [Konieczna, 2009, s. 31].

Nowym wyzwaniem dla bibliotek stało się wykorzystanie przestrzeni do celów niebibliotecznych. Część powierzchni budynków stanowi przestrzeń publiczną – miejsce spotkań towarzyskich, komunikowania się, spędzania wolnego czasu, miejsce nauki, relaksu czy aktywności kulturalnej. Można tu odpocząć od obowiązków zawodowych i rodzinnych oraz przyjemnie spędzić czas, spotykając się ze znajomymi i wzmacniając swoje poczucie przynależności do określonej społeczności: lokalnej, studenckiej lub uczniowskiej. Miejsca te pełnią funkcję socjalizującą, łączącą ludzi danej grupy lub kilku środowisk.

Cechą zaprezentowanych bibliotek jest ich oryginalność i niepowtarzalność. Dwie pierwsze mieszczą się w murach starych fabryk. Projekty adaptacyjne nie zniszczyły pierwotnej konstrukcji, zmieniły natomiast wewnętrzny układ, a co się z tym wiąże i klimat. Utrzymano w nich dużo oryginalnych elementów architektonicznych, takich jak: ceglane sklepienia sufitów, drewniane stropy, filary podtrzymujące konstrukcję budynku, kręcone schody (il. 8) i elewacje z czerwonej cegły. W otwartych magazynach obu Bibliotek zachowano wielkość dawnych hal, nie dzieląc ich na mniejsze pomieszczenia. Dzięki takiemu zabiegowi nawiązano do klimatu starych fabryk. Czytelnik po przekroczeniu progu tych instytucji ma świadomość, że kiedyś zamiast półek z książkami pełną parą pracowały tutaj maszyny przemysłowe. Biblioteki AHE i PŁ mają dobre warunki do organizowania wydarzeń edukacyjnych i artystycznych. Stare mury pofabryczne stanowią doskonale tło dla prezentowanych tam ekspozycji. Atmosfera tych miejsc sprzyja również organizowaniu spotkań z autorami wystawianych prac. Kierownictwo i pracownicy obu instytucji bardzo dobrze wykorzystali potencjał tkwiący w starych murach fabrycznych. W Galerii Biblio-Art Biblioteki PŁ dużym zainteresowaniem cieszyła się np. wystawa fotografii himalaisty Piotra Pustelnika, pracownika PŁ. W murach Biblioteki AHE zaś wystawiał swoje zdjęcia z podróży polityk Grzegorz Kołodko.

Dwie pierwsze zaprezentowane w artykule biblioteki łódzkich szkół wyższych doskonale wpisują się w nurt rewitalizacji zniszczonych budynków postindustrialnych. Dzięki staraniom władz Uczelni, do których biblioteki należą łódzkie fabryki otrzymały drugie życie.

Największa łódzka księżnica akademicka – Biblioteka Uniwersytetu Łódzkiego jest przykładem połączenia dwóch budynków w taki sposób, aby instytucja mogła sprawnie realizować swoje zadania. Większość działań edukacyjnych, kulturalnych i popularyzatorskich odbywa się już w nowej części. Tam mieszczą się sale konferencyjne, galerie, pracownia komputerowa oraz wolny dostęp i sale pracy indywidualnej. W starej części Biblioteki funkcjonuje Czytelnia Główna, Oddział Zbiorów Specjalnych wraz z Czytelnią oraz katalogi kartkowe. W przypadku dużej ilości wystaw,

organizowanych w tym samym terminie, hol starej części Biblioteki służy jako galeria. Czyelnicy chętnie przychodzą do Biblioteki, nie tylko po to, by skorzystać z jej zbiorów, ale również uczestniczyć w licznych imprezach odbywających się na jej terenie.

Biblioteki łódzkich uczelni stanowią atrakcyjne punkty na mapie miasta w powszechnej opinii kojarzonego z zabudową fabryczną. Mają wpływ na zmianę wizerunku metropolii, która przestała być centrum przemysłu włókienniczego, stając się prężnym ośrodkiem akademickim. Biblioteki szkół wyższych zajmują ważne miejsce w działalności naukowej macierzystych uczelni, ale również aktywnie uczestniczą w kulturalnym życiu miasta. Przyjazne czytelnikom wnętrza zachęcają do spędzania w nich czasu nie tylko w celach edukacyjnych.

Bibliografia

- Andrzejewski J. (2005), *Współczesne technologie biblioteczne na przykładzie rozbudowy Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi*. Łódź.
- Historia przemysłowej Łodzi [online]. 2013 [dostęp: 2011-11-12], Dostępny w World Wide Web: <http://www.ulmpoland.pl/index.php?id=65&pno=2>.
- Konieczna D. (2009), *Nowe trendy w architekturze i organizacji przestrzeni w bibliotekach polskich*. W: Nowoczesna biblioteka. Materiały z ogólnopolskiej, przedzjazdowej konferencji Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Pod red. M. Drzewieckiego, Warszawa, s. 21–33.
- Kuśnierski S. (1996), *Reklama jest sztuką*. Warszawa.
- Kowalska M., Mikołajuk L. (2011), *Drugie życie łódzkich fabryk*. W: Biblioteka jako „trzecie miejsce”. Międzynarodowa Konferencja Biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. Pod red. M. Wrocławskiej, J. Jerzyk-Wojteckiej. Łódź, s. 154–170.
- Walczak B. (2010), *Adaptacje łódzkich fabryk – dwadzieścia lat doświadczeń*. „Renowacje i Zabytki”, nr 2, s. 85–91.
- Wystawa jubileuszowa „Pięć lat Biblioteki Głównej Politechniki Łódzkiej w nowym gmachu 2002-2007” [online]. 2013 [dostęp: 2013-11-12], Dostępny w World Wide Web: <http://cybra.p.lodz.pl/dlibra/docmetadata?id=1872&from=pubstats>.
- Zych B. (2009), *Aranżacja wnętrza jako czynnik kształtowania wizerunku biblioteki*. W: Przestrzeń informacyjna biblioteki akademickiej – tradycja i nowoczesność. Pod red. B. Antczak-Sabali, M. Kowalskiej, L. Tkaczyk. Toruń, s. 325–332. from the Last Decades. „LIBER Quarterly” [online]. Vol. 18, No 2, s. 17–198.

Lidia Mikołajuk, Marzena Kowalska

The modernization of library buildings in Lodz universities

Summary

A building's architecture is one of the factors indicating the attractiveness of libraries. Academic libraries are an important part of every institution of higher education; they are the centre of cultural and social life. The paper presents two old factory buildings, which were transformed into academic centers: The University of Humanities and Economics and the Technical University of Lodz. The article describes the new arrangement of industrial interior and the exterior appearance, which were designed for library services. The new building of the Library of the University of Lodz is also described.

Keywords: construction of university libraries, university library, interior design, modernization of the factory buildings, social space of the library, organization of the academic library, the Academy of Humanities and Economics, Technical University of Lodz

